

HEMELRYCK (VAN) (Maurice), Senator, gewezen minister (Schaarbeek, 20.4.1901 - St.-Jans-Molenbeek, 9.10.1964).

Maurice Van Hemelrijck, oudste zoon uit een landelijk gezin van twaalf kinderen, begon na zijn humaniora de uitoefening van het beroep van landmeter; weldra verwierf hij de titel van expert in zijn vak en voegde daarbij de kwalificatie van ingenieur van de waterstaat. In 1926 trad hij in dienst bij de Belgische Boerenbond waar hij zich verdienstelijk maakte met de bestrijding van overstromingen in het Vlaamse landsdeel en met het droogleggen van veengronden. In 1936 haalde hij voor de Centrale Jury zijn diploma van doctor in de rechten en liet hij zich inschrijven op het tableau van de stagiairs bij het hof van beroep te Brussel; enkele jaren later wordt hij tot voorzitter verkozen van de Vlaamse Balie te Brussel.

Zijn politieke carrière nam een aanvang in 1946 met zijn verkiezing op de C.V.P.-lijst als gemeenteraadslid van St.-Jans-Molenbeek en als lid van de provinciale raad van Brabant.

In 1949 werd hij als C.V.P.-senator verkozen en werd voorzitter van de Vlaamse vleugel van de partij. Kort daarop werd hij aangesteld als voorzitter van de C.V.P.-P.S.C. van het arrondissement Brussel en later als voorzitter van de C.V.P.-P.S.C.-fractie van de Senaat.

In de Boerenbond bleef hij werkzaam als lid van het Centraal Comité tot verdediging van de landbouwers belangen, in 1956 werd hij ondervoorzitter en in 1961 voorzitter van de Boerenbond.

Deze bezigheden moest hij echter onderbreken om ministeriële ambten te vervullen.

In 1958 werd hij tot minister van Openbaar Onderwijs aangesteld, in het homogeen ministerie van eerste minister Eyskens, toen de schoolstrijd, die op de wet Collard volgde, nog niet geluwd was. Hij wist de gemoederen te bedaren door het bewerken van het schoolpact in overleg met de oppositie. Aan katholieke zijde werd hem wel eens verweten aldus de officiële school aan het anticlericalisme ten prooi te hebben gegeven, terwijl de oppositie hem verweet de uitgaven voor onderwijs op te schroeven. Minister Van Hemelrijck was dit dubbel gevaar echter bewust en wist zijn politiek op beide fronten te verdedigen.

Bij de oprichting van het C.V.P.-liberaal gouvernement op 6 november 1958 werd het portefeuille van Kongo en Rwanda-Burundi aan minister Van Hemelrijck toegewezen. Hij volgde gouverneur-generaal Petillon op in dat ambt.

Belgisch Kongo was op dat ogenblik in volle beroering. Interne bewegingen onder de inlandse bevolking kwamen voor het eerst op met programma's van ontvoogding, gelijkberechtiging, autonomie en onafhankelijkheid. Het welwillend paternalisme door het Belgisch koloniaal beleid van de Leopoldistische traditie overgenomen had afgediend. Ook onder de blanke bevolking ging het aan het gisten: de Belgen, die langere termijnen in Afrika doorbrachten en zich daar meer en meer als kolonisten bestendig meenden te vestigden wilden meer inspraak krijgen in het Kongolees bestel, en konden niet meer dulden als tweederangsburgers van politieke rechten te zijn beroofd; talrijke vreemde blanken die als planters, nijverraars en handelaars in Afrika hun haardsteden hadden gebouwd stonden — meestal onopvallend maar vastberaden — achter deze politiek die hun medezeggenschap kon verle-

nen in het beleid van hun „nieuw Vaderland”.

De blanke gemeenschap was meestal onbevust (of dan weigerig) t.o.v. het wereldgebeuren van de dekolonisatie die reeds fel aan de gang was in de naburige Franse en Britse kolonies. Die blanke gemeenschap was van meet af aan vooringenomen tegen de aanstelling van Minister Van Hemelrijck; het werd de regering verweten een minister te hebben laten benoemen die de overzeese toestanden totaal vreemd scheen.

Niemand had verwacht dat Minister Van Hemelrijck zo vlug en zo grondig het koloniaal probleem zou bevroeden en er zo kortdaat een oplossing voor zou vinden.

In een interview aan de *Pourquoi Pas* toegestaan op 28.11.1958, amper veertien dagen na zijn aanstelling zegde de Minister: „Il faut aller vite, soit. Encore faut-il savoir où l'on va”.

Vóór de aanstelling van minister Van Hemelrijck was een werkgroep opgericht die onder leiding van ere-gouverneur generaal Ryckmans de politieke toestand, zo in de inlandse als in de Europese gemeenschap zou bestuderen; wegens zijn gezondheidstoestand belet dit ambt te vervullen, zou de Heer Ryckmans door de Heer Petillon vervangen worden bij de leiding van deze werkgroep, samengesteld uit de prominenten uit de politieke leiding van het land.

In de Belgische kringen groeide de verwachting dat minister Van Hemelrijck, die erin geslaagd was het irriterend Belgisch geschil van de schoolstrijd bij te leggen door een schoolpact, de aangewezen man was om het netelige Kongolees probleem op te lossen met een „koloniaal pact”.

Met het verslag van de werkgroep in de hand en na persoonlijk contact te hebben gezocht met de verschillende middens van Kongo en van het koloniaal beleid in België ging de minister het programma van 13 januari 1959, door het Parlement goedgekeurd, voorleggen aan de Kongolese bevolking. Niemand dacht op dat ogenblik dat de banden tussen België en de Kolonie dienden verbroken te worden. Ook minister Van Hemelrijck was deze mening niet toegedaan; wel meende hij dat een einde moest gesteld worden aan het koloniaal regime en dat de inwoners van Kongo als volwaardige burgers zo vroeg mogelijk democratisch inspraak moesten krijgen in het beheer van hun eigen gemeenbest; dat hun dezelfde kansen dienden geboden te worden in Kongo als aan de Belgen, qua onderwijs, qua economische ontwikkeling en carrière in het bestuur. Hij zou daarbij niet wijken voor een mogelijk gevolg: autonomie of onafhankelijkheid, dat eerst in acht zou genomen worden indien het Kongolese volk het wenste en wanneer het bekwaam zou zijn het te halen.

Indien deze boodschap met enthousiasme werd begroet door de inlanders, deed zij integendeel de blanke bevolking van Kongo steigeren. Onder de verbijsterde blikken van de Kongolezen werd de Minister door de kolonisten onthaald op heibel en krakeel. Ook de ambtenaren tekenden protest aan door het orgaan van de AFAC (Association des fonctionnaires et agents de la colonie). De Belgische financiële kringen bij Afrikaanse bedrijven betrokken lieten eveneens hun afkeuring kennen.

Minister Van Hemelrijck was niet de man om zich door kabaal of druk te laten afschrikken. Hij was bereid tegen stroom op te roeien. Daartoe had hij echter riemen nodig: het corps van de koloniale ambtenaren; zodra hij bewust werd dat hij op hun medewerking niet mocht rekenen besloot hij zijn ontslag te ge-

ven, dit gebeurde op 3 september 1959.

Met lede ogen moest hij zien dat de brutale reactie op de onwil van zijn landgenoten, de inlanders tot zodanige excessen opdroef dat België genoopt werd de onafhankelijkheid toe te staan, zonder uitstel, zonder gepaste voorbereiding, met alle treurige gevolgen vandien. Hij bleef de verdere ontwikkelingen en verwickelingen van de Kongolese zaak van dichtbij volgen, en de bittere verwijten tot zijn opvolgers gericht waren hem voorwaar geen troost.

Op een privé-bijeenkomst van de Boerenbond te Thielt op 10 juli 1960, terwijl de jonge Kongorepubliek door akelige stuipen gekweld lag, drukte de gewezen minister van Kongo nog de mening uit dat België zich voortaan onthouden moest van militaire bemoeiingen bij de interne geschillen in dat land. Dit bericht lekte uit in de pers die heftig reageerde.

Minister Van Hemelrijck had intussen zijn volle activiteit opnieuw gericht op de belangen van de landbouw. Op 14 september 1961 volgde hij Senator Mullie op als voorzitter van de Boerenbond; op 2 oktober 1964, een week vóór zijn overlijden, was hij verkozen geweest tot voorzitter van de Europese Confederatie der Landbouwersverenigingen.

Minister Van Hemelryck was commandeur in de Leopoldsorde. — Grootkruis in de Orde van Sint Gregorius de Grote. — Grootkruis in de Orde van Koning Allonso de Wijze.

Oktober 1975.

A. Rubbens.